

Dzīves vērtību mācīšanās uz skatuves, izmantojot kultūras norisi

Pagājušajā mācību gadā, proti, 2022. gada 10. novembrī, 7.B klase devās uz Liepājas Leļļu teātri, lai skatītu pēc Sudraba Edžus stāsta “Dullais Dauka” motīviem veidotu izrādi “Dauka. Labie jautājumi”.

Kā līdz šādas kultūras norises apmeklējumam tikām? 2022./2023. m. g. kļuvu par audzinātāju 30 ļoti dažādiem, bet sirdī jaukiem skolēniem. Jau 1.septembrī sapratu, ka darbs ar manu audzināmo klasi nebūs atpūta, bet būs kārtīgi jāiespringst. Jāiespringst tādēļ, ka klase skaļa, klasē nav izteikta labā līdera, klases skolēni sadalījušies vairākās grupās, bariņos. Pa vidu bijusi pandēmija, kas arī darījusi savu. Labā ziņa – skolēnu vecāki pretimnākoši, atvērti sadarbībai, gatavi risināt visādas radušās problēmas. Šajā klasē veicu audzināšanas darbu, kā arī mācu latviešu valodu, literatūru, līdz ar to skolēnus satieku bieži, strādāju ar viņiem daudz.

Skolēnus esmu vedusi uz dažādiem kultūras pasākumiem vienmēr, iepriekš arī bez finansiāla atbalsta, ja nedomājam vecāku atbalstu. Taču programmas “Latvijas skolas soma” atbalsts mani mudina darīt to vēl regulārāk. Esmu sev nospraudusi mērķi – katrā klasē, kurā strādāju kā latviešu valodas un literatūras skolotāja, katru semestri realizēt ar skolēniem kopā kādas kultūras norises apmeklējumu. Uzskatu, ka skolēni nevar visu apgūt, redzēt un saprast, atrodoties tikai skolas solā, tādēļ mēs ejam, skatāmies un baudām, ko mums kultūra dod un piedāvā.

Atgriezoties pie savas audzināmās klases pagājušajā mācību gadā... Literatūrā daudz bijām runājuši par vērtībām, bērniības iespaidiem, veidojām izpratni par biogrāfisko prozu, tās iezīmēm, vērtējām personības tapšanas atspoguļojumu literatūrā, iepazīstot izcilas kultūras personības. Arī Oļģertu Kroderu. Tā bijām tikuši līdz teātrim. Latviešu valodā tajā laikā skatījām dažādus tekstu veidus, tekstveidi. Klases ekskursijā vēl nebijām devušies, taču domājām par klases pasākumu. Ņemot vērā, ka pati esmu liela teātra mīle un Liepājā teātri ir divi, skolēnus uz teātri vedu bieži. Tad nu arī savai klasei izteicu priekšlikumu doties uz teātri. Un, ņemot vērā to, ka manai klasei bija jāslīpē attiecību un vērtību jautājumi, izvēle krita par labu Liepājas Leļļu teātra apmeklējumam, kurā tikko bija iestudēta izrāde “Dauka. Labie jautājumi”.

Pirms izrādes veicām sagatavošanās darbus:

- 1) Skolēni tika iepazīstināti ar R. Brieža dzejoli par Dullā Daukas tēmu – mēģinājām kopīgi saprast, par ko ir šis dzejolis (tēli, zemteksts u. tml.).

Pieejams: <https://satori.lv/article/dzejoli-no-cikla-udenszimes>

- 2) Aplūkojām klasē atnestās, piedāvātās grāmatas – jaunākus un senākus Sudraba Edžus prozas darba “Dullais Dauka” izdevumus.
- 3) Tā kā skolēniem katram lietošanā ir piešķirts dators, jādoma par tā jēgpilnu izmantošanu. Skolēni tika rosināti izlasīt aprakstu vietnē www.letonika.lv par Sudrabu Edžu, kā arī vienu no viņa populārākajiem prozas darbiem jaunatnei, stāstu “Dullais Dauka”.

Pieejams: <https://www.letonika.lv/literatura/Section.aspx?f=1&id=3338604>

Skolēniem katram literatūras kladē bija jāizraksta trīs interesanti fakti par lasīto, ar kuriem iepazīstināja sola biedru.

- 4) Kopīgi skatījāmies A. Burova leļļu filmu “Dullais Dauka”

Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=cMrj0IzyM-M>

Skolēniem bija jāpadomā, kas ir kopīgs dzejolim, aprakstam, leļļu filmai. Skolēni izteica prognozes, par ko būs gaidāmā izrāde (apkopojumu par aktivitāti PIRMS – **skatīt 1. pielikumā**).

Kultūras norises laikā, proti, izrādes “Dauka. Labie jautājumi” laikā, skolēni tika mudināti būt aktīviem skatītājiem – uzmanīgi skatīties, baudīt, vērtēt. Rosināju skolēnus arī veikt kādus svarīgus pierakstus par izrādi, tajā redzēto, jo viņi zināja, ka sekos rakstu darbs – nostiprināsim, pilnveidosim tekstveidi. Te uzreiz jāmin, ka ļoti nozīmīga, taču man piemirsta lieta bija *uzvedības etiķete teātrī*. Skolā pārrunājām, ko un kā var darīt teātrī, kā arī to, kas nepiedienas teātra apmeklējumam. Taču viss nebija tā, kā biju iedomājies. Atceroties to, kā mums gāja ar uzvedības lietām, turpmāk daudz vairāk akcentētu tieši uzvedības etiķeti teātrī. Te jāpiemin IAC apmeklēto kursu “**Kultūras norises kā mācīšanās resurss mācību un audzināšanas darbā**” izdales materiāls “Muzeja etiķete” (**skatīt 2. pielikumu**), ko pārveidojot un pielāgojot var izveidot arī par, piemēram, “Teātra etiķeti”, ko noteikti likšu lietā turpmāk.

Pēc izrādes skolēnus gaidīja vairāki veicami uzdevumi. Tā kā izrāde bija no rīta un pēc izrādes sekoja literatūras stundas, mums jau tajā pašā dienā ļoti veiksmīgi izdevās tikt galā ar visu veicamo. Tas bija ļoti vērtīgi, jo skolēniem redzētais un dzirdētais bija *svaigā* atmiņā.

Uzdevumi bija šādi:

- 1) Vispirms skolēni aizpildīja/atbildēja uz jautājumiem teātrī izsniegtajā izrādes bukletā/programmiņā “Daži jautājumi sev pašam” (**skatīt 3. pielikumu**), ko bija sagatavojuši Liepājas Leļļu teātra pārstāvji. Tas, manuprāt, bija ļoti vērtīgs materiāls, pievienotā vērtība izrādei, jo labi sasaucās ar literatūrā, kā arī klases stundās runāto. Skolēniem bija jādomā par savām vērtībām, personības iezīmēm. Jautājumi tika uzdoti tādi, uz kuriem ne visiem bija ērti sniedzamas atbildes. Daži pat bija neatbildami un psiholoģiski grūti vērtējami. Par uzrakstīto, aizpildīto skolēni diskutēja pāri, vēlāk grupā (pa četri); buklets bija kā palīgs, noderīgs materiāls arī nākamajam sagatavotajam uzdevumam.
- 2) Nākamais uzdevums bija teātra biļetes, programmiņas/bukleta *analīze* + recenzijas rakstīšana, aizpildīšana. Tā kā latviešu valodā pilnveidojām tekstveides prasmes, skolēnu nākamais uzdevums bija recenzijas rakstīšana. Tās varbūt precīzāk varētu saukt par *piezīmēm*, jo skolēniem bija jāaizpilda īpaši sagatavota recenzijas forma, mudinot ievērot tekstveides prasības (**skatīt 4. pielikumu**). Skolēniem bija jāveic arī biļetes un programmiņas analīze, jo tas ļāva atbildēt uz recenzijā uzdotajiem jautājumiem. Skolēni sniedza savu teātra izrādes vērtējumu par redzēto, dzirdēto.

Kā jau minēju, literatūras stundās daudz bijām runājuši par vērtībām, bērības iespaidiem, līdz ar to bija interesanti vērot, kā, piemēram, tādas vērtības kā sapratne, atbalsts, drosme un piedošana tiek izspēlētas uz skatuves, kā tas viss izskatās un izpaužas, kad *ar jaunieša muti* runā pieaugušais. Izrādē tiek skarta arī fiziskā un emocionālā vardarbība, kas skolēnus neatstāja vienaldzīgus.

Izrādes laikā skolēniem bija iespēja sev sniegt atbildes uz vairākiem jautājumiem, piemēram:

- *kas ir tas, ko tu darītu, ja tev nebūtu bail,*
- *kāds tu būtu, ja tu zinātu, ka neviens tevi nevērtē,*
- *kas ir labākais, ko tu vari izdarīt otra labā šodien?*

Pēc izrādes, sarunājoties ar skolēniem par redzēto un saprasto, interesanti un vērtīgi šķita tas, ka skolēnus izrāde bija patīkami pārsteigusi ar savu formu. Skolēniem bija iespēja iesaistīties izrādes tapšanā, vērojot to pavisam pietuvināti un atbildot arī uz aktieru jautājumiem. Vērtīgi bija arī redzēt un saprast, ka laba izrāde var būt arī tad, ja tajā ir pavisam niecīgs scenogrāfijas un rekvizītu izmantojums. Tas pavisam noteikti noderēja teātra mākslas stundās, veidojot 7.klašu iestudējumu par ģimnāzijas vērtībām.

Pēc skolēnu domām, *izrāde bija smieklīga, interesanta, labāka nekā gaidīts, tāda, par kuru jāpadomā dziļāk, vairāk*. Kādu septītās klases skolēnu bija pārsteidzis tas, ka *nebija lelles, bet īsti, dzīvi cilvēki*.

Ceru, ka ikdienas dzīvē būsīm paņēmuši izrādē paustās idejas – runāsim un sarunāsimies, domāsim, aizdomāsimies un mēģināsim saprast, klausīsimies un uzklausīsim! Un mēs, skolotāji, nebaidīsimies dažādas kultūras norises ievīt mācību procesā.